

Salát Gergely*

A megbékélés útján – katolikusok a mai Kínában

Megjelent: Salát Gergely: „A megbékélés útján – katolikusok a mai Kínában.” In Patsch Ferenc SJ (szerk.) Misszió, globalizáció, etika: Matteo Ricci szellemi öröksége. Budapest, JTMR Faludi Ferenc Akadémia–L'Harmattan Kiadó, 2011, 175–188. o.

Amikor 1949-ben a Kínai Kommunista Párt (KKP) átvette a hatalmat Kínában, s megalakult a Kínai Népköztársaság (KNK), Kínában – az elmúlt száz év missziós munkájának eredményeként – 3 millió katolikus élt, a klérus 3000 külföldi hittérítőből és 2500 kínai papból állt. A katolikusok az 500 milliós népességnek mindössze 0,6%-át tették ki. A hívők többsége szegény vidéki területeken élt, mivel a térítés itt jóval sikeresebb volt.¹

Az új kormány hozzáállását a vallásokhoz több tényező befolyásolta. Egyrészt régi kínai császárkori hagyomány, hogy a vallások alá vannak vetve az államnak, az államtól független egyházszerkezet nem jöhet létre, sőt az állam képviselője adott esetben hitbéli kérdésekben is dönthet. Másrészt a KKP természetesen materialista volt, s a marxista ideológiát igyekezett rákényszeríteni az egész országra. A vallások erőszakos megsemmisítését mint hivatalos célt nem mondták ki ugyan, ehelyett a vallás automatikus elhalását várták, de a gyakorlatban sokszor a militáns ateizmus érvényesült.² A pártnak nemcsak az ideológiai hegemonia megteremtése miatt voltak útjában a vallásos szervezetek, hanem tőle független csoportosulásokként a társadalom feletti egyeduralmát is veszélyeztették. A kereszténységet illetően nagy jelentősége volt a külföldi eredetnek: mivel a katolicizmus és a protestantizmus a 19. század közepén, az erőszakos nyugati behatolással együtt – a gyarmatosító hatalmak segítségével – kezdett terjedni, az erőteljesen nacionalista kínai kommunisták még mélyebb gyanakvással tekintettek rájuk, mint a hagyományos kínai vallásokra. A KNK megalakulásakor a kínai katolikusok kifejezetten ellenséges környezetbe kerültek, az imperializmus ügynökeinek tartották őket.³

* A szerző sinológus, az ELTE Bölcsészettudományi Kar Kínai Tanszékének adjunktusa.

¹ WILLIAM T. LIU–BEATRICE LEUNG: Organizational Revivalism: Explaining Metamorphosis of China's Catholic Church. *Journal for the Scientific Study of Religion* 41 (2002) 1 pp. 122–123.

² FENGANG YANG: The Red, Black, and Gray Markets of Religion in China. *The Sociological Quarterly* 47 (2006) p. 100.

³ LIU–LEUNG: i. m. p. 123.

A vallásokkal kapcsolatban az új hatalom első törekvése az volt, hogy a potenciálisan ellenséges elemeiket megsemmisítse, az együttműködésre kész hívőket és szervezeteket pedig saját céljaira mozgósítsa az egységfront keretében. A vallási tevékenység ellenőrzésére és irányítására 1950-ben létrehozták a Vallási Kérdések Kutatócsoportját (Zongjiao Wenti Yanjiu Xiaozu) – ebből lett 1954-ben az Államtanács Vallásügyi Hivatala (Guowuyuan Zongjiao Shiwuju), majd 1998-tól az Állami Vallásügyi Hivatal (Guojia Zongjiao Shiwuju) –, s leszögezték, hogy mit tekintenek egyáltalán vallásnak. Öt vallást ismertek el (buddhizmus, taoizmus, iszlám, protestantizmus, katolicizmus), a vallásokra vonatkozó szabályozás – és az elméletileg járó védelem – csak ezekre vonatkozott, minden más tan, hit, kultusz adminisztratív vagy büntetőjogi rendelkezések alá esett. Az 1950-es években létrehozták az öt vallás országos „hazafias szövetségeit”, amelyek az adott vallás rendszerhű képviselőit tömörítették, s amelyek a vallások kizárólagos elismert képviselői lettek. Aki nem támogatta saját vallása – államilag szigorúan ellenőrzött – szövetségét, az ellenséges elemnek számított.

A gyakorlatban az egységfrontban való részvétel, a hazafias szövetségekhez való csatlakozás sem nyújtott védelmet a vallásos embereknek. Az 1950-es években a vallási tevékenységet különböző módokon ellehetetlenítették: az egyházi intézmények földbirtokait köztulajdonba vették, ingatlanjaik egy részét elkobozták, egészségügyi, oktatási tevékenységüket felszámolták, a külföldi adományok elfogadását megtiltották, s a klérus nagy részét termelőmunkára kényszerítették. Újabb és újabb politikai kampányok söpörtek végig az országon, amelyek egyrészt ellehetetlenítették a vallásgyakorlást, másrészt a hívők és a klérus újabb és újabb csoportjainak meghurcolásához vezettek. 1966-ban aztán, amikor kitört a kulturális forradalom (1966–1976), mindenféle vallási tevékenység tiltás alá került, a nyilvános vallásgyakorlás tíz évre teljesen megszűnt, a papok, szerzetesek túlnyomó többségét vidéki „átnevelésre”, kényszymunkára, börtönbe küldték, sokakat megkínóztak vagy megölték. Ez alól a hivatalosan elismert szervezetek sem jelentettek kivételt.

⁴ A korszak valláspolitikájáról lásd SALÁT GERGELY: Vallások Mao Kínájában. In: HAMAR IMRE (szerk.) *Mítoszok és vallások Kínában*. Sinológiai Műhely I. Balassi, Budapest, 2000. pp. 140–160., illetve SALÁT GERGELY: Vallási kérdések a kulturális forradalom alatt. *Új Keleti Szemle* 2000, 1, pp. 26–37.

Mint említettük, a katolikusok Mao Zedong és a KKP hatalomra kerülésekor a többi vallás híveihez képest is különösen nehéz helyzetbe jutottak. A kormányzat elsődleges elvárása velük szemben az volt, hogy szakítsák meg kapcsolataikat a Kínán kívüli világgal. Ennek érdekében valamennyi külföldi hittérítőt kiutasítottak az országból, többüket meghurcolták, bebörtönözték. 1952-re a külföldiek többsége távozott.⁶ Mivel a 143 kínai egyházmegye püspöke közül mindössze 20 volt kínai, a külföldiek elűldözése egyben a kínai egyház lefejezését is jelentette. A párt ellenszenvét fokozta a mereven kommunizmusellenes pápai politika, valamint az a tény, hogy a Vatikán – a nyugati országok túlnyomó többségéhez hasonlóan – a taiwani kormányt ismerte el Kína képviselőjének.

A kormányzat által kiadott jelszó a keresztény egyházak számára a „három autonómia” (*san zi*) volt: ez az egyházak igazgatásának, anyagi ellátásának és az igehirdetésnek a függetlenségét jelentette – természetesen nem a kormányzattól, hanem a külföldi vallási szervezetektől, a katolikusok esetében Rómától. A „három autonómia” mozgalom 1950-ben indult, a protestánsok körében gyors sikert aratott, de a katolikusok csak vonakodva csatlakoztak hozzá, hiszen a pápához való hűség alapeleme a katolikus hitnek. Az „autonómiát” elutasítókat meghurcolták, sokukat köztörvényes bűncselekmények vádjával elítélték. Az ellenállást azonban nehéz volt legyőzni, s csak 1957-re sikerült megalakítani a Kínai Katolikusok Hazafias Szövetségét (KKHSZ), amely kinyilvánította függetlenségét a Vatikántól, s amelyet az állam a katolikusok egyedüli képviselőjének ismert el.

A KKHSZ megalapítása megosztotta a kínai katolikus egyházat, hiszen sokan nem voltak hajlandóak elfogadni a független kínai egyház létét, titokban továbbra is Rómához voltak hűek, a hivatalos egyházat pedig bojkottálták. Őket nevezik „földalatti” katolikusoknak.

⁵ A kínai katolikusok múltbeli helyzetéről bővebben lásd SALÁT GERGELY: Katolikusok a Kínai Népköztársaságban. *Vigilia* 2004, 7. pp. 504–517.

⁶ LIU–LEUNG: i. m. p. 123. Mivel Kínában számos magyar hittérítő is tevékenykedett, a korabeli missziókról, illetve azok utolsó napjairól, a hittérítő atyák elűldözéséről magyarul is viszonylag széles körű irodalom áll az érdeklődők rendelkezésére. Lásd például KOCH ISTVÁN: *Bevégeztetett.* (Szerk.: VAMOS PÉTER.) Terebess, Budapest, 1999; THUN ALBIN: *A magyar misszió végnapjai Kínában.* Agapé, Szeged, 1997; VAMOS PÉTER: *Két kultúra ölelésében – Magyar jezsuiták a Távol-Keleten.* Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 1997; VAMOS PÉTER: *Magyar jezsuita misszió Kínában.* Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 26. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.

Egyházszakadásról nem beszélhetünk, de a püspökszentelések kérdése miatt a „földalatti” és a „nyilvános” egyházrészek szembekerültek egymással.

A 28 kínai püspök közül csupán 5 volt hajlandó csatlakozni a KKHSZ-hez, a Vatikán által titokban kinevezett 25 új püspököt pedig a „hazafias” katolikusok nem ismerték el, így a nyilvános egyháznak alig voltak püspökei. A püspökhíányt enyhítendő a „hazafias” katolikusok, annak ellenére, hogy Róma előzetesen jogellenesnek nyilvánította az aktust, 1958 áprilisában felszenteltek két „hazafias” püspököt. Ezután nem sokkal XII. Pius pápa az *Ad Apostolorum Principis* című dokumentumban a jóváhagyás nélkül felszentelt püspökök számára kiközösítést helyezett kilátásba, de a püspökszentelések tovább folytak, 1962-ig a kormányhű katolikusok 50 új püspököt iktattak be. Tényleges kiközösítésre azonban nem került sor a püspökszentelések miatt.⁷ A kínai katolikus egyház innentől fogva a mai napig megosztott, ami napjainkban az egyik legfőbb problémát jelenti.

Katolicizmus a „reform és nyitás” korszakában⁸

Mao 1976-os halála után fokozatosan a párt Deng Xiaoping vezette reformpárti szárnya vette át a hatalmat Kínában, amely a hangsúlyt az osztályharcra a modernizációra, a gazdasági építkezésre helyezte. Az új egységfront-politikának része volt, hogy az ellenőrzött vallási tevékenységet újra engedélyezték, hiszen értelmetlen lett volna széles rétegeket elidegeníteni a Kína nagyhatalommá emelésén dolgozó vezetéstől. Az 1970-es évek végétől afféle vallási reneszánsz ment végbe Kínában: az elhurcolt papokat és szerzeteseket szabadon engedték, az elkobzott ingatlanok egy részét visszaadták, s hagyták, hogy a vallások újraszerveződjenek. A szabadabb körülmények között a katolicizmus is gyorsan magához tért: 1980-ban – 18 éves szünet után – megtartották a KKHSZ harmadik kongresszusát, amelyen felállították a Kínai Katolikus Püspöki Konferenciát, és döntöttek az új egyházszervezetről.

Ez időtől fogva a „hivatalos” katolikusok ellenőrzött körülmények között ugyan, de működhetnek: templomokat, szemináriumokat tarthatnak fenn, folyóiratokat, könyveket adhatnak ki stb. Tilos ugyanakkor a templomokon kívüli hittérítés, illetve a közoktatásban való részvétel, külföldi személyek pedig csak regisztrált helyen tevékenykedhetnek, szigorú felügyelet alatt. A hivatalos elismertségre jellemző, hogy Fu Tieshan, a püspöki konferencia

⁷ LIU–LEUNG: i. m. p. 128.

⁸ Az utóbbi évtizedek általános valláspolitikájáról bővebben lásd SALÁT GERGELY: Szerzetesek és káderek – Valláspolitikai a mai Kínában. In: ERŐS PÉTER (szerk.): *Hová vezet a selyemút?* Konferenciakötet. (Szakkollégiumi Füzetek IV.) Szegedi Társadalomtudományi Szakkollégium, Szeged, 2007. pp. 131–141.

elnöke 2003-tól 2007-es haláláig az Országos Népi Gyűlés – vagyis a kínai törvényhozás – egyik alelnökeként működött. Nyugati értelemben vett vallásszabadságról természetesen nem beszélhetünk, a „hazafias” katolikusok tevékenységét is sok szempontból korlátozzák. A nyilvános egyház hivatalosan független a Vatikántól, a pápa nem szólhat bele belügyeibe, s ami a legfontosabb: a püspököket nem a pápa, hanem a kínai katolikusok választják ki és szentelik fel, függetlenül a Szentszék véleményétől.

A „hivatalos” katolikusokkal párhuzamosan működik a „földalatti” egyház, amelynek saját hierarchiája van. A földalatti egyház tevékenysége illegális. Püspökeit a Vatikán nevezte ki titkos úton – az érintkezés általában hongkongi és taiwani katolikusokon keresztül zajlik –, s követői általában nem ismerik el a hivatalos katolikusokat. Így számos egyházmegyének két püspöke is van: egy hivatalos és egy illegális, s mindkettejüknek megvannak a saját papjaik. 1989-ben gyakorlatilag nyilvánosan megalakult a földalatti egyház Püspöki Konferenciája (a résztvevők többségét később hosszabb-rövidebb időre letartóztatták). Az egyház országszerte titkos „szemináriumokat” tart fenn – általában magánházaknál –, ezek gondoskodnak a klérus utánpótlásáról.

A katolikus közösségek tényleges helyzetét az jellemzi, ami az élet más területein is megfigyelhető Kínában: az állami szervek hozzáállása helyről helyre és időről időre változik. Az ősi kínai közmondás szerint „Az Ég magas, a császár messze van” – vagyis a központban megfogalmazott irányelveket és rendelkezéseket az alsóbb szintű hivatalnokok gyakran a saját szájízük szerint értelmezik, és a végrehajtás a helyi kádereken múlik. Így bizonyos területeken nemcsak a földalatti katolikusokat üldözik – papjaikat őrizetbe veszik, gyülekezeteiket erőszakkal felosztatják –, hanem a hivatalos katolikusok tevékenységét is szigorúan korlátozzák, olykor ellehetetlenítik. Máshol viszont a helyi hivatalnokok jó viszonyt ápolnak a katolikus közösségekkel, s helyenként a földalatti katolikusok is nyíltan működhetnek, mindenféle szankció nélkül.⁹ A helyzet időben is változhat, egyrészt a különböző mentalitású hivatalnokok gyakori áthelyezése, másrészt pedig az időről időre megújuló politikai-közbiztonsági kampányok miatt. Például a Falungong nevű szinkretista mozgalom elleni – különösen kíméletlen – 1999-es kampány a katolikusok helyzetét is rontotta.

Szintén hatással van a kínai katolikusok sorsának alakulására a Vatikán és Kína viszonya. E területen meghatározó tényező, hogy a Vatikán – egyetlen európai államként – a taiwani Kínai Köztársaságot ismeri el Kína képviselőjeként, így a KNK-val nem tarthat fenn

⁹ Lásd például ISABELLA NOTAR: Gateway to Cultural Evolution – The Catholic Church in Jiangmen, China.” *Forum on Public Policy Online*, Summer 2009, <http://forumonpublicpolicy.com/summer09/archivesummer09/notar.pdf>. p. 4., 8., 12. (Letöltve:)

diplomáciai kapcsolatot. Informális tárgyalások azonban folynak a két fél között, s a gyakorlatban a kapcsolatok hullámzóak. Mélypontot jelentett például, amikor 2000 januárjában a hivatalos katolikusok 5 püspököt felszenteltek a Szentszék előzetes jóváhagyása nélkül – a bonyolult helyzetre jellemző ugyanakkor, hogy a püspöki kinevezést sokan visszautasították a pápai hozzájárulás hiánya miatt, a végül felszentelt öt püspök többségét viszont a Szentatya utólag legitimálta. Az elmúlt tíz év legsúlyosabb konfliktusa 2001-ben tört ki, amikor október 1-jén II. János Pál pápa 120 kínai vagy Kínában megölt mártírt kanonizált. A vértanúk többsége az imperialista behatolás idején, egy Kínában rendkívül rossz emlékünek számító korban vesztette életét, így a kínai kormány provokációnak tekintette a lépést, annál is inkább, mert arra Kína nemzeti ünnepén, a KNK megalakításának évfordulóján került sor. (Az időpontválasztást Róma részéről a missziós hónap kezdete indokolta.) Az informális tárgyalások azóta újra megkezdődtek, a kapcsolatok normalizálásának Kína két feltételt szab: egyrészt a Vatikánnak meg kell szakítania a diplomáciai kapcsolatokat Taiwannal, másrészt vállalnia kell, hogy nem szól bele Kína – és ezzel a kínai egyház – belügyeibe.

A jogi keretek

Bár a formális jogi szabályozásnak a sajátos jogi kultúrával rendelkező Kínában koránt sincs akkora jelentősége, mint nyugaton, érdemes néhány szót szólni a vallásokra vonatkozó jogi keretokről.

A jelenleg hatályos 1982-es alkotmány 36. §-a szerint „A Kínai Népköztársaság polgárait megilleti a vallásos meggyőződés szabadsága. [...] Tilos a vallásos vagy a nem vallásos polgárok hátrányos megkülönböztetése. Az állam védi a normális vallásgyakorlást. Senkinek sem megengedett, hogy a vallás felhasználásával a társadalmi rendet rombolja, a polgárok egészségét veszélyeztesse, az állami oktatási rendszer tevékenységét akadályozza. A vallási csoportok és a vallási ügyek nem állhatnak külföldi erők irányítása alatt.” Az alkotmány tehát elvileg biztosítja a vallásszabadságot, ugyanakkor a „normális” vallásgyakorlás fogalmát sehol nem tisztázzák, így az elég távol értelmezhető. A „külföldi erők” irányításának kizárása egyértelműen a katolikusokra vonatkozik.

A vallásos szervezetek képviselői többször jelezték, hogy szükség lenne egy külön vallásügyi törvényre, amely megszüntetné a vallásgyakorlásra vonatkozó jogi bizonytalanságokat, ilyen törvény azonban máig nem született. Az egyetlen vallásokkal kapcsolatos legfelsőbb szintű jogszabály az 1999-es *Törvény a hamis tanítások betiltásáról*, amely elsősorban a Falungongg ellen irányult, de mivel jogilag a földalatti katolikusok is „hamis

tanításnak”, „veszélyes szektának” minősülnek, a törvény alkalmazása idején nekik is sok üldöztetésben volt részük. A vallási ügyek legátfogóbb szabályozása a 2005-ös *Rendelkezés a vallási ügyekről* (ez nem törvény, hanem államtanácsi szintű dokumentum), amelynek alapján a vallási tevékenység elismerésének legfőbb kritériuma a helyi vallási közösségek és helyszínek regisztrációja az illetékes hatóságnál és saját vallásuk hazafias szervezeténél. A részletkérdéseket egy sor körlevél, irányelv, helyi rendelet, utasítás szabályozza.¹⁰ Így a jogi környezetben is nagy a bizonytalanság, és eltérések vannak az egyes helyek között; például van község, ahol a földalatti katolikusok is regisztrálják magukat.¹¹

Az állam továbbra is csak a már említett öt vallást ismeri el vallásként, minden más tan – elvileg – illegálisnak számít. Ennek ellenére számtalan vallási jellegű szerveződés jelen van az országban, a Jehova tanúitól a különböző népi kultuszokon át a vallási jellegű titkos társaságokig.¹² A hivatalos vallások felügyeletét az Állami Vallásügyi Hivatal és a KKP Egységfrontmunka Osztálya végzi.

A két egyházrész

A kínai katolikusok száma bizonytalan. Hivatalos adatok szerint Kínában 4–6 millió katolikus él, de ez csak a hivatalos egyházat veszi számításba. Mellettük 6–8 millióra becsülik a földalatti hívők számát, ez az adat azonban – a fent említett bizonytalanság, illetve az egyházrész (fél)illegális volta miatt – csak megközelítő lehet.¹³ Az egyházban hivatalosan 2200 pap és 3600 apáca tevékenykedik, az egyházmegyéék száma a KKHSZ szerint 130, a Vatikán szerint 144.¹⁴

A kínai katolikus egyház fél évszázados megosztottsága rendkívül sok ellentétet szült, és a kérdéssel kapcsolatban többféle szélsőséges megközelítésmóddal találkozhatunk. A földalatti egyház egyes képviselői és támogatói szerint a hivatalos katolikus egyház képviselői árulók, kollaboránsok, akiket a pápának már rég ki kellett volna közösjenie, az „igazi”

¹⁰ A vallási életet szabályozó legfontosabb dokumentumokról lásd YANG: i. m. p. 101.

¹¹ ANTHONY LAM: The Catholic Church in China: Conflicting Attitudes. *China Study Journal* 15. (2000) 2–3. p. 21.

¹² Néhány Kínában jelen lévő „szekta” felsorolását lásd YANG: i. m. pp. 107–108.

¹³ I. m. p. 104.

¹⁴ JOHN CIOPPA: The Catholic Church in China in an Era of Transition. 20th National Catholic China Conference. The Role of Religion in China's Emerging Civil Society. November 14–16, 2003, Global Conference Center, Maryknoll, New York. <http://www.usccb.net/conference/conference20/ChurchTransitionCioppa.pdf>. p. 6. (Letöltve:)

katolikusok a földalatti egyház hívei.¹⁵ A hivatalos kínai álláspont szerint – amelyet a „hazafias” egyházi vezetők is hangoztatnak a nagy nyilvánosság előtt –, az „úgynevezett földalatti katolikusok” csak egy maroknyi szektát jelentenek, akik nem tartják be a törvényeket, és nem csak a kínai egyház, de egész Kína fejlődése ellen is dolgoznak, sőt Krisztus tanaival is szembehelyezkednek. A valóságban azonban a helyzet sokkal összetettebb annál, mint hogy egy pártkonform legális és egy üldözött illegális egyház párhuzamos és egymástól független tevékenységéről beszélhetnénk.

Először is, fontos tudni, hogy a valamelyik egyházzrészhez való tartozás nem egyszeri hivatalos aktuson – például formális belépésen – múlik, hanem azon, hogy egy adott hívő részt vesz-e egy adott közösség életében, elfogadja-e a szentségeket a hivatalos paptól, vagy csak a földalatti papot tartja legitimnek. E döntés múlhat azon például, hogy az adott helységben melyik közösség működik, illetve azon, hogy az adott papot a hívő mennyire tartja hitelesnek. Ha valakit őszinte, erkölcsös életvitelű, bizalomra méltó embernek ismernek meg, akkor a közösségek általában elfogadják papjuknak akkor is, ha a hivatalos egyházhoz tartozik. Így sokszor nem lehet eldönteni, hogy egy hívő melyik egyházzrész tagjának számít, mert előfordulhat, hogy a hivatalos egyház egyes papjait elfogadja, másokat viszont nem.

Másodszor, a két egyház között hit- és rítusbéli eltérések nincsenek, az egyetlen lényeges különbség az, hogy a hazafias katolikusok nyíltan és formálisan nem ismerhetik el Róma felsőbbségét. Ugyanakkor például a legális templomokban is rendszeresen imádkoznak a pápáért, 1981-ben a püspöki esküből törölték a Rómától való elhatárolódást, s 1989-ben a hivatalos püspöki konferencia a pápát a kínai katolikusok spirituális vezetőjének ismerte el.

Harmadszor, a Vatikán meglehetősen rugalmas és pragmatikus politikát követ a kínai katolikusokkal szemben. Egyes földalatti katolikusok követelése ellenére sem deklarálta sohasem, hogy a hivatalos katolikusok nem az egyetemes egyház tagjai. Kiközösítésre sem került még sor azon az alapon, hogy valaki a KKHSZ-t támogatja. A Szentszék inkább enyhíteni igyekszik a konfliktusokat, s hosszú távú célja egyértelműen a kínai egyház egyesítése.

Negyedszer, a püspöki kinevezések kérdésében – amelyek a legtöbb feszültséget okozzák – némi előrelépés tapasztalható. A KKHSZ ragaszkodik hozzá, hogy a kínai püspökök kiválasztása az önálló kínai katolikus egyház jogköre, abba a pápa nem szólhat bele. Ez az álláspont a Vatikán számára természetesen elfogadhatatlan. Széles körben alkalmaznak azonban áthidaló megoldásokat az ellentétek enyhítésére. Az egyházjog szerint a kínai

¹⁵ Nagyjából ezt az álláspontot képviseli Nyugaton meglehetősen nagy vehemenciával a Cardinal Kung Foundation (<http://www.cardinalkungfoundation.org>).

püspökszentelések illegitimek ugyan, de érvényesek, így a pápa utólag legitimálhatja a kínai püspököket, ha megbizonyosodik alkalmasságukról és jó szándékukról. Ezzel az eszközzel a pápa gyakran él is. Így jelenleg háromféle püspök tevékenykedik Kínában: 1) Azok a földalatti püspökök, akiket a pápa nevezett ki, s akik visszautasítanak mindenféle együttműködést a hivatalos egyházal. 2) Azok a hivatalos püspökök, akik utólagosan sem kérik a Szentszék jóváhagyását kinevezésükhöz. 3) Azok a hivatalos püspökök, akik titokban kérik – és általában megkapják – a pápai jóváhagyást. A földalatti püspökök száma érthető okokból titkos, s ugyancsak nem nyilvános az, hogy a hivatalos püspökök közül pontosan hányat legitimált utólagosan a Vatikán – a különböző források arra utalnak, hogy a püspökök legalább kétharmada ebbe a kategóriába tartozik.

Ötödször, a két egyházrész képviselőinek együttélése – ahogy oly sok minden más is – a helyi és személyes viszonyoktól függ. Az együttélést és együttműködést sok helyen személyes sérelmek, hatalmi harcok nehezítik. Sok földalatti katolikus emberileg nehezen emészti meg, hogy míg őt egész életében üldözték, hivatalos társai állami elismertségben, védelemben, sőt javadalmazásban részesülnek. Az ilyen konfliktusok elsősorban az idősebb nemzedékekre jellemzőek. A fiatalabbak között gyakoribb a jó együttműködés, még akkor is, ha egy egyházmegyének két püspöke is van. Ilyenkor előfordul, hogy az egyházmegyét a két püspök felosztja egymás között; az sem ritka, hogy megegyezés alapján a földalatti püspök címzetes püspökként tevékenykedik a hivatalos püspök alatt; de arra is van példa, hogy – amennyiben a hivatalos megyéspüspök elnyeri a pápa jóváhagyását – a földalatti püspök lemond.¹⁶ Konfliktusos helyzetben a hívek személyes döntésén múlik, hogy melyik püspököt (illetve az általa felszentelt papokat) követik.

A megosztottság mellett még számos egyéb probléma sújtja a kínai katolikusokat. Az egyik ilyen a fogyatkozó hivatások, a klérus alacsony létszáma és képzettsége. Még súlyosabb gondot jelentenek az egész kínai társadalmat jellemző morális káosz, elbizonytalanodás, a gyors modernizáció okozta szédületes ütemű változások, amelyek az alapvető értékeket is megrendítik.¹⁷ Ehhez kapcsolódik a belső migráció kérdése: a vidéki területekről – amelyek a katolikusok fő bázisát jelentik – eddig legalább 200 millió ember áramlott a városokba, a helyi közösségek létszáma csökkent, míg a nagyvárosokban a migránsok közösség és lelki vezető nélkül maradnak.

¹⁶ LAM: i. m. pp. 21–22.

¹⁷ CIOPPA: i. m. p. 4.

XVI. Benedek levele a kínai katolikusokhoz

A kínai katolikusok helyzetét illetően az utóbbi évek legfontosabb fejleményét az a terjedelmes levél jelentette, amelyet 2007-ben XVI. Benedek pápa írt a KNK-ban élő katolikusokhoz.¹⁸ A levél célja a kínai katolikus egyházzal kapcsolatos egyes problémák tisztázása, s hosszú távon az egység, a kommunió és a megbocsátás elősegítése. A levél részletes elemzésére itt nem vállalkozhatunk, csak néhány fontos elemet emelünk ki.

A kínai egyház és állam kapcsolatát a levél az „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré...” elv alapján közelíti meg. Leszögezi, hogy a kínai egyháznak nem feladata a kormányzati rendszer megváltoztatása, ugyanakkor az állam nem szólhat bele az egyház belügyeibe. A pápa kifejezi abbéli reményét, hogy – hosszú távon – rendeződhet a kínai kormány és a Vatikán kapcsolata. A pápa ugyanakkor megerősíti, hogy fenntartja magának a jogot a kínai püspökök kinevezésére, hiszen ez az egyház egységének feltétele.

A levél „bizonyos szervek” törekvését a kínai egyházon belüli „függetlenség, autonómia, öngazgatás és demokratikus irányítás” megteremtésére ellentétesnek nyilvánítja a katolikus tanítással – ez utalás a KKHSZ hivatalos irányvonalára. Ugyanakkor megállapítja, hogy az állami szervekkel való párbeszéd, illetve a regisztráció, a hivatalos elismerés nem elutasítandó, ha nem előfeltétele a katolikus hittételek és a kommunió megtagadása. Abban, hogy egy katolikus közösség regisztrál-e az állami szerveknél, a döntést a pápa az adott püspökre bízza, jelezve, hogy minden esetet egyedileg kell mérlegelni.

XVI. Benedek kívánatosnak nevezi, hogy a titokban felszentelt püspökök is törekedjenek az állami elismerésre. A nem legitim püspökök esetében kijelenti, hogy kérésre, egyedi megfontolás alapján utólag legitimálhatja őket – ilyen esetben a hívőket tájékoztatni kell arról, hogy tudják, püspöküket a pápa is elismeri. A levél megjegyzi, hogy „nagyon kis számú” olyan püspök van, aki nem legitim, és nem is kívánja a kommuniót – velük kapcsolatban a pápa jelzi, hogy az általuk kiszolgáltató szentségek érvényesek, a hívek – ha nincs más lehetőségük – elfogadhatják őket, s a Szentszék reméli, hogy idővel e püspökök is kérik legitimálásukat. Ugyanakkor a Kínai Püspöki Konferenciát a pápa nem ismeri el.

¹⁸ A levél angolul és kínaiul jelent meg. Angolul lásd http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china_en.html. (Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People's Republic of China). (Letöltve:) Kínaiul lásd http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/letter_bxvi_china_simplif.pdf. (Letöltve:)

2008–2009-ben Kínában nem szenteltek fel új püspököt, így az ilyenkor szokásos vitára sem került sor. 2010 első felében több püspökszentelés is történt, s a normalizálódó viszonyokat jelzi, hogy a jelölteket mind a Vatikán, mind a hivatalos kínai egyház jóváhagyta. 2009 márciusában elindult a Vatikán hivatalos honlapjának (www.vatican.va) kínai nyelvű verziója, jelezve, hogy a Szentszék fontosnak tartja a kínai híveket (az oldalt Kínában természetesen blokkolják). 2009 májusában a Szentszék kiadott egy *Compendiumot* a 2007-es pápai levélhez, amelyben témakörönként csoportosítva, részletesen értelmezik a levél tartalmát.²⁰ 2009 novemberében Tarcisio Bertone bíboros államtitkár írt levelet a kínai papokhoz, amelyben ösztönzi és tanácsokkal segíti munkájukat.²¹

A fentiek alapján látható, hogy az utóbbi években több pozitív fejlemény is bekövetkezett a kínai katolikusok helyzetével kapcsolatban. Enyhült a nyilvános és a földalatti egyház szembenállása, hosszú távon elérhetőnek tűnik a kínai egyház egysége. Az állam és az egyház közötti kapcsolatban is kevesebb a konfliktus, valamiféle *modus vivendi* látszik kialakulni az egyházi közösségek és a hatóságok között. A Vatikán a korábbinál látványosan több figyelmet fordít Kínára és az ottani hívekre, s talán idővel a Szentszék és a kínai kormány kapcsolata is normalizálódhat. Mindennek ellenére a kínai katolikusok helyzete továbbra is bizonytalan: a kínai népességen belüli súlyuk elenyésző, az enyhülési folyamat bármikor visszafordulhat, s a kínai társadalmat jellemző kiszámíthatatlanság a katolikusok életét és megnehezíti.

¹⁹ A kínai katolikus egyházzal kapcsolatos – angol nyelvű – híreket rendszeresen szemlézi a Cultural Exchange with China nevű szervezet, Catholic Church in China Updates című hírlevelük egy-két havonta jelenik meg a szervezet honlapján (<http://cecuk.org>).

²⁰ Compendium of the Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People's Republic of China. http://www.va/chinese/pdf/7Compendium_en.pdf. (Letöltve:) Kínaiul: http://www.vatican.va/chinese/pdf/5Compendium_zh-s.pdf. (Letöltve:)

²¹ [Http://www.asianews.it/index.php?l=en&art=16878&size=A](http://www.asianews.it/index.php?l=en&art=16878&size=A). (Letöltve:) Kínaiul: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/card-bertone/2009/documents/rc_seg-st_20091110_sacerdoti-cina_zh-s.pdf. (Letöltve:)